

อนุสาร

จดหมายเหตุ

ISSN 0125-2461 ปีที่ 27 ฉบับที่ 279 กันยายน 2544

การปฏิรูปอุดมศึกษาไทย
ตามกรอบของรัฐธรรมนูญ

ทบวงมหาวิทยาลัย
ครบ 29 ปี

29 กันยายน 2544

ผ่าวิกฤติอุดมศึกษาไทย
การปฏิรูปการเรียนรู้

อ บุ ส า ร อุดมศึกษา

เอกสารเผยแพร่ ของ ทบวงมหาวิทยาลัย

สารบัญ

เรื่อง

- การปฏิรูปอุดมศึกษาไทยตามกรอบ
ของรัฐธรรมนูญ
- ปฏิรูปอุดมศึกษาไทย : ประเด็นหลัก
- ฝ่าวิกฤติอุดมศึกษาไทย
- การปฏิรูปการเรียนรู้
- การปฏิรูประบบการวิจัยของสถาบัน
อุดมศึกษา
- ประมวลภาพภารกิจผู้บริหาร

หน้า

3

6

9

13

16

22

ที่ปรึกษา

รศ.วันชัย ศิริชนะ
รศ.สงคราม เหลืองทองคำ
นายสุชาติ เมืองแก้ว
รศ.สมศักดิ์ จักรไพวงศ์
นางพัชรี พิทยขวาล

บรรณาธิการ

นายกมล ศรีประสาน

กองบรรณาธิการ

นางสาวปิยาณี วิจารณ์นท์
นายदनุพล อุ่นจินตามณี
นางสาวจรินทร์ ธนาศิลปกุล
นางปราณี ชื่นอารมณ์
นางสาวชุลีกร ภูบุญเจริญไชย
นายพรชัย สิทธินันท์
นายบุญคง สีเสน
นายจรัส เล็กเกาะทวด
นายอุดมศักดิ์ ศรีแก้ว
นายวิรัตน์ มานะมุตติ

เจ้าของ ทบวงมหาวิทยาลัย โทร. 0-2245-8323, 0-2245-8923 FAX. 0-2245-8923, 0-2245-8930

ผู้โฆษณา นางสาวปิยาณี วิจารณ์นท์

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โทร. 0-2215-3612, 0-2218-3563-4

18 S.A. 2544

การปฏิรูปอุดมศึกษาไทยตามกรอบของรัฐธรรมนูญ

เดโช สวานนท์

กรรมาการสภาสถาบันผู้ทรงคุณวุฒิ

สถาบันพระปกเกล้า

1. กรอบของการปฏิรูปอุดมศึกษา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีบทบัญญัติเกี่ยวเนื่องโดยตรงต่อการจัดการศึกษาที่สำคัญยิ่ง 3 มาตราด้วยกัน มีทั้งที่กำหนดเวลาที่จะต้องปฏิบัติให้แล้วเสร็จและที่เป็นแนวนโยบายพื้นฐานที่รัฐบาลแต่ละชุดที่จะเข้ามาบริหารราชการแผ่นดินจะต้องปฏิบัติเท่าที่สามารถปฏิบัติได้ บทบัญญัติทั้ง 3 มาตรานั้นอยู่ในหมวดสำคัญสามหมวดคือ

1.1 หมวดที่สาม : สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย

มาตรา 43 “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย

การจัดการศึกษาอบรมของรัฐ ต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ

การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพและเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐ ย่อมได้รับความคุ้มครอง ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

1.2 หมวดที่สี่ : หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา 69 “บุคคลมีหน้าที่ป้องกันประเทศ รับราชการทหาร เสียภาษีอากร ช่วยเหลือราชการ รับการศึกษาอบรม พึ่งพิงชีพปกป้อง และสืบสานศิลปวัฒนธรรมของชาติและภูมิปัญญาท้องถิ่น และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ”

1.3 หมวดที่ห้า : แนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ

มาตรา 81 “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้ และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่าง ๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาระบบวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ”

บทบัญญัติในหมวดที่สามและหมวดที่สี่นั้นเป็นเรื่องของการปฏิรูปการศึกษาในระดับพื้นฐานเสียเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งกำหนดไว้ถึง 12 ปีด้วยกัน แต่ในหมวดที่ห้าเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในทุกระดับ ซึ่งแน่นอนว่าจะเป็นเรื่องที่ตรงกับหัวข้อเรื่องที่ว่าไว้โดยแท้ นั่นคือการปฏิรูปอุดมศึกษานั้นเอง

ก่อนอื่นจะต้องขอทำความเข้าใจเป็นเบื้องต้นกันก่อนว่า แนวความคิดที่ปรากฏอยู่ในมาตรา 81 หมวดที่ห้า นั้น เป็นแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ซึ่งถูกกำกับไว้ในมาตรา 88 อีกด้วยว่า

“บทบัญญัติในหมวดนี้ มีไว้เพื่อเป็นแนวทางในการตรากฎหมายและการกำหนดนโยบายในการบริหารราชการแผ่นดิน

ในการแถลงนโยบายต่อรัฐสภาตามมาตรา 211 คณะรัฐมนตรีที่จะเข้ารับบริหารราชการแผ่นดิน ต้อง

ชี้แจงต่อรัฐสภาให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการใด เพื่อบริหารราชการแผ่นดินให้เป็นไปตามแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐตามที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้ และจะต้องจัดทำรายงานแสดงผลการดำเนินการ รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคเสนอต่อรัฐสภาปีละหนึ่งครั้ง”

นั่นก็หมายความว่า เรื่องที่กล่าวถึงในมาตรา 81 นั้น เป็นแนวทางที่รัฐบาลจะต้องปฏิบัติเป็นนโยบายพื้นฐานของรัฐที่ทุกรัฐบาลจะปฏิเสธไม่ได้ และจะปฏิบัติการให้ชัดหรือแย้งกับมาตรานี้ก็ไม่ได้อีกเช่นกัน แต่จะทำได้ก็ประการและทำได้ถึงระดับใดนั้น เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่รัฐธรรมนูญได้กำหนดเงื่อนไขไว้ด้วย

2. ปฏิกูประโธของการศีกษา

คำตอบต่อประเด็นข้อนี้ก็คือ เราจะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันหรือปฏิบัติในเรื่องสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

- 2.1 ปฏิกูการบริหารจัดการอุดมศีกษา
- 2.2 ปฏิกูหลักศูตรการศีกษาในระดับอุดมศีกษา
- 2.3 ปฏิกูปวีธการเรียนการสอนในระดับอุดมศีกษา
- 2.4 ปฏิกูการวัดผลในระดับอุดมศีกษา และ
- 2.5 ปฏิกูบุคคลากรในระดับอุดมศีกษา

และเราจะลองมาอภิปรายในแต่ละหัวข้อกันแต่เพียงสังเขป ตามข้อกำหนดและความจำกัดที่มีอยู่กันต่อไป ดังนี้

2.1 การปฏิกูการบริหารจัดการอุดมศีกษา จะต้องเป็นไปในสองแนวทางหลักเท่านั้น คือ หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนทั่วไปกับหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาล

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือได้ว่าเป็นการปฏิกูระบอบประชาธิปไตยโดยรวมกันเลยทีเดียว นั่นคือการปรับเปลี่ยนจากระบอบประชาธิปไตย

ในระบบตัวแทน (Representative Democracy) ไปสู่ระบบการมีส่วนร่วมของพลเมือง (Participatory Democracy) การปฏิกูปอดมศีกษาก็จะต้องจัดให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ

การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นอาจจะเป็นไปได้ในหลายรูปแบบ อาทิ การมีส่วนร่วมในการริเริ่ม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เป็นต้น

ในหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ก็เป็นที่เข้าใจกันดีอยู่แล้ว และมีข้อเขียน บทความในเรื่องนี้มามากพอสมควรกันแล้ว ในที่นี้ ขอเพียงแต่จะยืนยันในหลักการข้อนี้เท่านั้นว่า ในการปฏิกูการบริหารการจัดการนั้น จะไม่ยึดหลักโปร่งใส ตรวจสอบได้ อันเป็นหลักธรรมาภิบาล ไม่ได้อย่างแน่นอน

2.2 การปฏิกูหลักศูตรในระดับอุดมศีกษา หลักปฏิบัติในเรื่องนี้ มีระบุไว้แจ้งชัดแล้วในมาตรา 81 มีข้อสังเกตที่จะขอล่าช้าอยู่แต่เพียงว่า ความพยายามที่จะปฏิกูให้ได้ครบถ้วนทั้งหมดในคราวเดียวกัน เป็นเรื่องที่จะต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง เพราะการกระทำเช่นนั้นอาจจะทำให้ล้มเหลวไปเสียทุกข้อทุกกระบวนการ ความก็เป็นได้

อย่างไรก็ตาม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี นั้น เป็นเรื่องสำคัญยิ่ง หากจะไม่รีบปฏิบัติกันอย่างจริงจังในขณะนี้ เราอาจจะตามไม่ทันโลกเขาก็ได้ วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจะต้องเป็นวิชาบังคับสำหรับนักศึกษาทุกคน อีกทั้งน้ำหนักของวิชาบังคับนี้ว่าควรจะมีมากน้อยสักเพียงไร ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องพิจารณากันให้รอบคอบ

ความคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์ จะเป็นคำตอบสำหรับผลลัพธ์ที่จะต้องประเมินกันออกมาให้ได้ การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ ก็เป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องคำนึงถึง

ถ้าจะคิดและพูดกันให้เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น เราก็อาจจะกำหนดการปฏิกูครั้งสำคัญนี้ไว้แต่เพียง

สั้น ๆ ว่า นักศึกษาระดับอุดมศึกษาทุกคนจะต้องใช้อินเทอร์เน็ต (Internet) เป็น และการใช้อินเทอร์เน็ตให้เป็นนั้นก็จะต้องรู้ภาษาอังกฤษอย่างดี เพราะอินเทอร์เน็ตนั้นเป็นขุมความรู้อย่างไร้ขอบเขต หากภาษาอังกฤษไม่ดีจริงๆ แล้ว เราจะใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเล่นเกมและการบันเทิงกันเท่านั้น

2.3 การปฏิรูปวิธีการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา คิดเป็นทำเป็น คงไม่ใช่สูตรสำเร็จสำหรับระดับอุดมศึกษา ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ อาจจะมีสำเนียงสื่อไปถึงหลักการมีส่วนร่วมอยู่ก็จริง แต่ก็ไม่ใช่คำตอบสุดท้าย ร่วมกันคิดด้วยหลักคิดที่เป็นวิทยาศาสตร์และร่วมกันทำด้วยความสำนึกในความสำคัญของการร่วมมืออย่างแท้จริง น่าจะเป็นหลักการปฏิรูปด้านสำคัญนี้ได้

หลักการสอนด้วยวิธีการบรรยายกันเป็นพื้นควรจะมีการทบทวน อย่่างไรก็ตามหลักการของ สุ จิ ปุ ลิ น่าจะได้พัฒนากันขึ้นมาเป็นวิธีการสอนที่พึงประสงค์ในระดับอุดมศึกษากันได้แล้วกรรมง อย่่างไรก็ตาม ขอฝากคำกล่าวของอาจารย์ผู้หนึ่งที่ทำให้หลักการสอนไว้อย่างน่าฟังยิ่งกว่า “A good teacher is a man who does not teach, but guide the student to teach themselves”

อนึ่ง อย่าให้อาจารย์เป็นผู้เรียนหรือเป็นนักศึกษาเสียเอง สู้เตรียมทำความเข้าใจกับเรื่องที่จะสอนจนเกิดการเรียนรู้ขึ้นมาแล้ว แต่นักศึกษาไม่ได้เรียนรู้เลย คงมีแต่การท่องบ่นวิชา เหมือนนกแก้วนกขุนทอง หัดพูด เท่านั้นเอง

2.4 การปฏิรูปการวัดผลในระดับอุดมศึกษาระบบการวัดผลในเชิงอัตนัยกับเชิงปรนัย ก็ยังคงเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องถกเถียงกันให้มากกว่านี้ การใช้รูปแบบการผสมผสานที่เหมาะสมน่าจะเป็นทางออกที่ดี อย่่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยในเรื่องการวัดผลยังไม่ได้กระทำกันอย่างเป็นล่ำเป็นสันกันนัก ลิ ซึ่งเป็นข้อย่อยหนึ่งของ สุ จิ ปุ ลิ น่าจะได้มีส่วนในด้านการวัดผลนี้ด้วย

2.5 การปฏิรูปบุคลากรในระดับอุดมศึกษา คำว่าพัฒนาวิชาชีพครู ในมาตรา 81 นั้น มิได้หมายเอาแต่เฉพาะครูผู้สอนในระดับต่ำกว่าอุดมศึกษาเท่านั้น ผู้สอนในมหาวิทยาลัยแม้จะไม่นิยมให้คนอื่นเรียกตนว่าครูก็ตาม ก็จะต้องพัฒนาอาชีพการสอนการบรรยายในระดับอุดมศึกษาให้เป็นวิชาชีพให้จงได้ จะเลื่อนเป็นระดับวิชาชีพชั้นสูงก็ไม่ต่างกัน เราคงไม่ต้องการได้ยินนักศึกษาวิจารณ์กันไปว่าอาจารย์ผู้นี้เก่งก็จริงแต่สอนไม่เป็นเอาเสียเลย ตรงกันข้าม อาจารย์ในมหาวิทยาลัยจะต้องเป็นผู้นำในการพัฒนาวิชาชีพครูเสียเอง โดยเฉพาะคณะครุศาสตร์หรือศึกษาศาสตร์

3. สรุป

ทั้งหมดที่ปรากฏเป็นข้อเขียนในวันนี้ ก็เป็นแต่เพียงหลักพื้นฐานในการปฏิรูปอุดมศึกษาในบ้านเมืองเรา ซึ่งไม่ค่อยจะได้ยินได้ฟังกันบ่อยนัก ต่างไปจากระดับประถมศึกษาที่ได้มีการปฏิบัติกันมาแล้วอย่างต่อเนื่องยาวนาน ต้องขอฝากข้อคิดสุดท้ายเอาไว้อีกด้วยว่า โลกปัจจุบันของเราเป็นโลกดิจิทัลไปแล้ว วงการต่างๆ ได้ปฏิรูปตัวเองจากรูปแบบเดิมเป็น E ไปหมดแล้ว เช่น E Commerce, E Library, E Banking เป็นต้น E Learning สำหรับ Digital World จึงเป็นเรื่องที่ จะหนีไม่พ้นเป็นแน่

ปฏิรูปอุดมศึกษาไทย : ประเด็นหลัก

ศาสตราจารย์นายแพทย์วิจารณ์ พานิช
 ผู้อำนวยการกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ในภาพรวม อุดมศึกษาไทยประสบความสำเร็จสูงมากด้านการขยายตัวเชิงปริมาณ ในช่วงเวลา 30 ปี อุดมศึกษาไทยได้เปลี่ยนจาก “อุดมศึกษาเพื่อคนจำนวนน้อย” ไปเป็น “อุดมศึกษาเพื่อปวงชน” เรียบร้อยแล้ว โดยที่เวลานี้กลุ่มประชากรอายุ 17-24 ปี ศึกษาอยู่ในระดับอุดมศึกษา ประมาณร้อยละ 20 และคาดว่าเป้าหมายร้อยละ 40 ใน 20 ปีข้างหน้า เราก็คงบรรลุได้ไม่ยาก นี่คือภาพด้านบวก

ภาพด้านลบก็คืออุดมศึกษาไทยโตแต่เชิงปริมาณ ด้อยในเชิงคุณภาพอย่างน่าตกใจคือเติบโตแบบ “กลวง” และส่วนที่กลวงคือสมอง

อุดมศึกษาไทยในสภาพปัจจุบันจะไม่สามารถรับใช้สังคมไทยที่กำลังย่างเข้าสู่ยุค “สังคมเศรษฐกิจความรู้” (Knowledge-based Society & Economy) ได้ดีอย่างที่สังคมคาดหวัง อุดมศึกษาไทยในสภาพปัจจุบันที่เป็นภาครัฐมีประสิทธิภาพต่ำ (ใช้ทรัพยากรมากแต่ผลผลิตน้อย) จนสังคมจะทนไม่ไหวและไม่สามารถ “เลี้ยงดู” อุดมศึกษาในรูปแบบเดิมได้

อุดมศึกษาไทยเชื่อมโยงกับสังคมไทยในลักษณะที่เป็น “สายใยหลอก” คือผ่านองค์ความรู้ที่ส่วนใหญ่เป็น “ของนอก” ไม่ใช่ของค้ำความรู้ใน “บริบทไทย” เนื่องจากอุดมศึกษาไทยมีลักษณะ “เท้าไม่ติดดิน” คือไม่เข้าไปเชื่อมโยงกับสภาพจริงของสังคมไทย ชอบที่จะเชื่อมโยงกับสากลมากกว่า ทำให้อุดมศึกษาไทยตกอยู่ในสภาพ “ไม่รู้จักสังคมไทย” ดีพอ

อุดมศึกษาเป็นเรื่องของการเรียนรู้ระดับ “อุดม” แต่แปลกที่สถาบันอุดมศึกษาไทยไม่มีลักษณะของ

“องค์กรเรียนรู้” (Learning Organization) และอาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยก็ไม่ค่อยจะมีวัตรปฏิบัติแบบ “บุคคลเรียนรู้” (Learning Person) เราคิดว่าตัวเราเป็น “ผู้รู้” (Learned Person) มากเกินไป อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษาไทยจำนวนไม่น้อยมีความคิดคับแคบ ไม่เข้าใจความซับซ้อนของสังคม ไม่เข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ของคนกับสังคมไทย ไม่เข้าใจความเชื่อมโยงศาสตร์ของคนกับศาสตร์อื่น และไม่มีจิตและทักษะในการทำงานวิชาการร่วมกับผู้ที่มีความรู้ที่แตกต่างยึดถือทฤษฎีหรือสมมุติฐานที่แตกต่างจากตนเองหรือหน่วยงานของตน

ภาพด้านลบที่กล่าวมาข้างต้น เป็นการ “เขียนแรงเกินจริง” หรือไม่ เป็นประเด็นที่ผู้เข้าร่วมประชุมวิชาการ ปอมท. จะพิจารณา แต่ที่ผู้เขียนอยากชี้ให้เห็นก็คือ สภาพความอ่อนแอเหล่านี้ (รวมทั้งที่ไม่ได้ระบุในบทความนี้ด้วย) คือ “โอกาส” ที่คนในวงการอุดมศึกษาจะได้ทำงานเพื่อปฏิรูปอุดมศึกษาให้เป็นระบบที่ก้าวหน้า ทำประโยชน์ให้แก่สังคมไทยได้อย่างแท้จริงและสมศักดิ์ศรี คนในวงการอุดมศึกษามีโอกาสสูงอย่างไม่เคยมีมาก่อน ในการทำงานและสร้างผลงาน

หลักการ

หลักการสำคัญในการคิดเรื่องปฏิรูปอุดมศึกษาก็คือ

1. วิถีปฏิบัติ คือ โอกาส ต้องมีวิถีปฏิบัติให้เป็นโอกาส
2. คิดแบบเดิมไม่ได้ต้องคิดในกระบวนทัศน์ใหม่
3. ต้องยอมเจ็บปวด เพื่อระบบที่ดีกว่า ทั้งต่อสังคมและต่อผู้ทำงานในระบบอุดมศึกษา

4. การคิดอยู่ในระบบอุดมศึกษาแบบแยกส่วน ไม่เพียงพอ ต้องคิดให้ครบและเชื่อมโยง และนี่คือ เหตุผลที่การเมืองจะต้องเข้ามาเป็นภาคีหนึ่งของการ ปฏิรูปอุดมศึกษา พรรคการเมืองที่ครองอำนาจอยู่จะ บอกว่า “ให้ตกลงกันเองภายในมหาวิทยาลัย” ไม่ได้ ภาคการเมืองจะต้องเข้ามาจัดระบบทรัพยากรที่มุ่งใจ ให้อุดมศึกษาทำหน้าที่ได้ดีกว่าเดิมหรือตามความต้องการของสังคม

5. เป้าหมายของการปฏิรูป คือ win-win สังคมไทยก็ได้ประโยชน์ คนในวงการอุดมศึกษาก็ได้ประโยชน์ แต่ต้องมองระยะยาวและมองอย่างเป็นระบบ

ประเด็นท้าทายต่ออุดมศึกษา

1. ต้องเป็นเครื่องมือขับเคลื่อนสังคมสู่ “สังคม เศรษฐกิจความรู้” ต้องตีโจทย์ให้แตกกว่าอุดมศึกษาจะ แสดงบทบาทอย่างไรต่อเป้าหมายนี้
2. ทรัพยากรที่รัฐบาลจัดสรรให้อุดมศึกษามี แนวโน้มลดลง แต่อุดมศึกษาต้องทำงานมากขึ้น ผลิต ผลงานมากขึ้น อุดมศึกษาจะทำอย่างไร
3. จะมีวิธีทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแบบ “ก้าว กระโดด” และก่อผล win-win ได้อย่างไร

ปฏิรูปการเรียนรู้

หลักการสำคัญ คือ ต้องไม่หลงจับเรื่อง “การเรียน การสอน” แต่จะต้องพุ่งไปที่ “การเรียนรู้” ทั้งของ นิสิตนักศึกษา ของอาจารย์ ขององค์กรหรือสถาบัน ทั้งที่เป็นสถาบัน หรือองค์กรต่างๆ ในสังคม และ สถาบันภายในอุดมศึกษาเอง และของทุกคนในสังคม (Higher-education for all) อุดมศึกษาจะทำให้ เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ของทุกส่วน ทุกระดับในสังคม ไทยอย่างไร

เส้นผมที่บังภูเขาคือ “ความรู้” หรือ “คิดว่ารู้” หรือ “คิดว่ารู้อจริง” “คิดว่ารู้อหมด” “คิดว่าความรู้ที่มี อยู่ถูกต้อง” “คิดว่าความรู้ชุดนั้นใช้ได้บริบทไทย”

ถ้าเข้าใจเรื่องเส้นผมที่บังภูเขาคือ อุดมศึกษา ก็จะมี “ชุมชนทรัพย์” และ “โอกาสอันยิ่งใหญ่” รออยู่ ข้างหน้า ที่จะเข้าไปทำประโยชน์ให้แก่สังคมไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าไปปลุกปั้นสังคมเข้าสู่ยุค เศรษฐกิจสังคมความรู้

การเรียนรู้คือการสร้างความรู้และการใช้ความรู้

การสร้างความรู้

ภารกิจที่อุดมศึกษาไทยยังทำได้ไม่ดีคือการสร้าง ความรู้ เราหลงผิดอยู่กับแนวคิดว่าการสร้างความรู้ (การวิจัย) ในสถาบันอุดมศึกษาเป็นภารกิจของแต่ละ ปัจเจกบุคคล ต่างคนต่างทำตามความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ของตน ไม่มองว่าการกิจสร้างความรู้ของอุดมศึกษา ต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากความ ต้องการของสังคม เราละเลยความสำคัญของมิติด้าน “การจัดการ” การสร้างความรู้หรือการจัดการงานวิจัย

การจัดการงานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ซึ่งเป็นกิจกรรม เชิงซ้อนที่เริ่มตั้งแต่การประมวลสถานภาพความรู้ การหา “ช่องว่าง” ของความรู้นำมาตั้งเป็นโจทย์วิจัย การดำเนินการเพื่อให้มีคนหรือกลุ่มคนมาดำเนินการ วิจัย สร้างความรู้ การนำเอาความรู้มาสังเคราะห์เข้า ด้วยกันเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในบริบทที่หลากหลาย แตกต่างกัน การนำเอาความรู้ไปสู่ผู้ใช้ประโยชน์ ฯลฯ การจัดการงานวิจัยต้องการทั้งทักษะและความรู้เป็น ทั้งศาสตร์และศิลป์ที่อุดมศึกษาไทยยังไม่ได้เอาใจใส่ ทำให้อุดมศึกษาไทยหย่อนความสามารถในการจัดการ ความรู้

บัณฑิตศึกษา

การวิจัยกับบัณฑิตศึกษาเป็นของคู่กัน เมื่อพูด ถึงการวิจัยก็ต้องพูดถึงบัณฑิตศึกษา เวลานี้บัณฑิต ศึกษาในประเทศไทยเป็นระบบที่สับสน โดยเฉพาะ อย่างยิ่งสับสนในเรื่องการบริหารงานบัณฑิตศึกษาระดับ ประเทศ บัณฑิตศึกษาที่กำกับอยู่เป็นส่วนใหญ่ใน

ปัจจุบันเป็นบัณฑิตศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้และวิทยฐานะ แตกต่างจากบัณฑิตศึกษาเพื่อฝึกฝนทักษะการวิจัย และความเป็นนักวิชาการ ซึ่งมีอยู่ในประเทศไทยแต่เป็นส่วนน้อย บัณฑิตศึกษาแบบแรก ผู้เรียนต้องการ “ความรู้” ส่วนแบบหลังผู้เรียนต้องการฝึก “ความสามารถในการสร้างความรู้” โดยหลักการ นักศึกษาแบบแรกควรจ่ายเงินเข้าเรียน แต่นักศึกษาแบบหลังควรได้รับการ “จ้างให้เรียน” เพราะจริงๆ แล้วนักศึกษาแบบหลังเป็น “ผู้ทำงาน” สร้างความรู้มากกว่าเป็นผู้เข้ามารับถ่ายทอดความรู้

อุดมศึกษาควรหารายได้จากนักศึกษาประเภทแรก ไม่ใช่จากประเภทหลัง ซึ่งอุดมศึกษาควรหาทุนมา “ดึงดูด” ผู้มีสติปัญญาเข้ามา “ทำงาน” ดังกล่าว และภาครัฐควรลงทุนเพื่อดึงดูด “มันสมอง” ของชาติจำนวนหนึ่งเข้ามาผ่านขั้นตอนฝึกฝนการเป็นนักวิจัย-นักวิชาการ เพื่อทำประโยชน์เชิงสร้างสรรค์วิชาการให้แก่สังคมต่อไป

ระบบการเงินสนับสนุนอุดมศึกษา

ได้ทำนายไว้ในตอนต้นว่างบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้แก่อุดมศึกษาโดยตรงจะลดลง แต่ในความเป็นจริงแล้ว อุดมศึกษาน่าจะมีเงินสำหรับนำมาใช้ทำประโยชน์ให้แก่สังคมเพิ่มขึ้นในระดับที่เพิ่มขึ้นหลายเท่าตัว แต่ไม่ใช่มาจากงบประมาณของอุดมศึกษาโดยตรง คือมาจากการที่อุดมศึกษาเข้าไป “รับสัญญา” ทำงานในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่ต้องใช้ความรู้ระดับสูง เช่น งานวิจัย งานพัฒนาระบบ งานถ่ายทอดเทคโนโลยี งานพัฒนาระบบการผลิต งานสร้างนักวิจัย เป็นต้น

นั่นหมายความว่าเงินสนับสนุนอุดมศึกษาจากภาครัฐจะมีลักษณะที่ได้มา “ตามงาน” มากขึ้น อุดมศึกษาต้องแข่งขันกันเสนอตัวเข้าไปรับงานเพื่อให้ได้เงิน ปัจจัยที่เกื้อหนุนความสามารถในการแข่งขันคือ ผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะและประวัติดผลงานในอดีต

นอกจากนั้นเงินงบประมาณของรัฐที่จัดสรรให้แก่แต่ละสถาบันอุดมศึกษาโดยตรงก็ควรมีลักษณะ “ตามประสิทธิภาพ” มากขึ้น กล่าวคือสถาบันที่ใช้เงินน้อยแต่สร้างผลงานได้มากกว่าจะได้รับงบประมาณเพิ่มขึ้น เพื่อให้ผลิตผลงานตามที่ต้องการเพิ่มขึ้น

ภาครัฐจะต้องมีระบบข้อมูลสำหรับใช้ประกอบการจัดสรรงบประมาณตามความต้องการของประเทศตามประสิทธิภาพในการใช้เงินและตามคุณภาพของผลงาน

ภาครัฐจะต้องมีวิธีใช้เงินของส่วนรวมในการผลักดันสังคมไปสู่สังคมเศรษฐกิจความรู้ ซึ่งหมายความว่า จะต้องทำให้ “ภาคความรู้ (knowledge sector)” (หรือที่จริงแล้วควรจะเรียกว่า “ภาคปัญญา” มากกว่า) แข็งแรงขึ้น ผ่านการทำงาน “สร้างความรู้” และ “สร้างผู้สร้างความรู้” (นักวิจัย) ให้แก่สังคม โดยที่ระบบการเงินสนับสนุนอุดมศึกษาควรได้รับการปฏิรูป

ผู้เขียนมีความเห็นว่า ไม่เพียงการบริหารการเงินที่ภาครัฐสนับสนุนอุดมศึกษาเท่านั้นที่ควรจะต้องได้รับการปฏิรูป การบริหารระบบอุดมศึกษาทั้งหมดก็ควรได้รับการปฏิรูป วิธีการที่ทบวงมหาวิทยาลัยใช้มาเป็นเวลานาน เป็นวิธีการที่ล้าสมัย ไม่ทำให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพ ไม่ทำให้ “ภาคความรู้” เป็นเครื่องมือผลักดัน หรือชี้นำสังคมไปสู่ยุคเศรษฐกิจความรู้ได้ดีพอ

การบริหารโดยใช้ “ผลลัพธ์” เป็นฐาน

ผลของการบริหารระดับอุดมศึกษาในช่วง 20-30 ปีที่ผ่านมา ได้สร้างวัฒนธรรม “มุ่งสร้างตึก” ขึ้นในวงการอุดมศึกษา ผู้บริหารระดับต่างๆ ไขว่ผลงานที่ความสามารถทางงบประมาณมาใช้ในการก่อสร้าง และซื้อเครื่องมือคุณภาพสูง ราคาแพง ทำให้อุดมศึกษาอยู่ในสภาพ “มุ่งสร้างตึกไม่สร้างคน” ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว สภาพเช่นนี้เป็นผลของกลไกที่ซับซ้อนมาก และเชื่อมโยงกับผลประโยชน์ของคนบางกลุ่มและเกี่ยวข้องกับคอร์รัปชันด้วย

ระบบการบริหารอุดมศึกษาควรได้รับการปฏิรูปให้เป็น output-based ไม่ใช่ input-based อย่างไรก็ดีในปัจจุบัน และจะต้องมีข้อมูล มีการวิเคราะห์ข้อมูล ดูสภาพแนวโน้ม และผลงานของหน่วยงานต่างๆ สำหรับใช้ในการต่อรอง “ข้อผิดพลาด”

นั่นคือ ระบบการบริหารอุดมศึกษาก็จะต้องเป็นระบบที่ “ใช้ความรู้เป็นฐาน” และเป็นระบบที่เรียนรู้และปรับตัวไปด้วยในขณะเดียวกัน

การบริหารระดับอุดมศึกษาจะต้องไม่บริหารโดยใช้อำนาจ แต่จะต้องบริหารโดยใช้ความรู้ที่เรียกว่าเป็น evidence-based management ปฏิรูปให้เกิด “ความเชื่อมั่น” ของสังคม

มีคำถามว่าสังคมไทยในปัจจุบันมีความเชื่อมั่นต่อสถาบันอุดมศึกษาไทยแค่ไหน คำตอบคงจะหลากหลายมาก และคงจะไม่สามารถมอง “อุดม-

ศึกษา” ภายใต้มุมมองว่าสถาบันอุดมศึกษาทั้งหมดเหมือนกัน หรือมี “เอกภาพ”

น่าจะถามต่อไปว่าปฏิภริยาของคนในวงการอุดมศึกษาต่อการปฏิรูปอุดมศึกษาที่ปรากฏแก่สาธารณชน ทำให้สาธารณชนเพิ่มความเชื่อมั่นต่อระบบอุดมศึกษา และต่อคนในวงการอุดมศึกษา หรือทำให้ความเชื่อมั่นเสื่อมคลายลง สังคมมองเห็นภาพว่าคนในวงการอุดมศึกษา เห็นแก่ผลประโยชน์ส่วนรวมหรือผลประโยชน์ต่อตนเองมากกว่ากัน

อุดมศึกษาไม่สามารถอยู่อย่างแยกส่วนกับสังคมได้ การที่อุดมศึกษาจะได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลมากน้อยเพียงไร ย่อมขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นในสังคมในวงกว้างต่อสถาบันอุดมศึกษาและต่อคนในวงการอุดมศึกษาด้วย และความเชื่อมั่นของสาธารณชนต่ออุดมศึกษาย่อมขึ้นอยู่กับผลงานหรือผลลัพธ์ (output) ของอุดมศึกษาเอง

ฝ่าวิกฤติอุดมศึกษาไทย

รองศาสตราจารย์ ดร.สุเมธดา พรหมบุญ
ประธานที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย

สถาบันอุดมศึกษาของไทยมีประมาณ 800 แห่งทั่วประเทศ ในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยมีมหาวิทยาลัยของรัฐ 24 แห่ง และสถาบันอุดมศึกษาของเอกชนอีกประมาณ 50 แห่ง ซึ่งนับว่ายอดเยี่ยมในเชิงปริมาณ แต่ยังมีข้อท้วงติงในเชิงคุณภาพเป็นอันมาก ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั่วโลกที่ผลักดันให้อุดมศึกษาปรับตัวและเปลี่ยนแปลง จากหอคอยงาช้างสู่ฐานปวงชนทุกชั้นทุกระดับเรียกร้องการศึกษาที่สูงขึ้น ในขณะที่อุดมศึกษาไทยยังต้องฟันฝ่าวิกฤติเชิงคุณภาพ

ในสถานการณ์เช่นนี้สถาบันอุดมศึกษาไทยจะทำอย่างไรหรือจะมีแนวโน้มตามกระแสสังคม คือ เปิดรับความต้องการท่ามกลางปัญหาเชิงคุณภาพที่รุนแรง จนอาจจะพากันหลงทิศหลงทางกลายเป็นโรงเรียนระดับ ม.7 ม.8 ฯลฯ ต่อยอดการศึกษาพื้นฐานที่ดูประหนึ่งว่ายังพัฒนาขั้นพื้นฐานไม่เสร็จสิ้น

ปรัชญาของอุดมศึกษาคืออะไร ความเป็นอุดมศึกษาอยู่ที่ตรงไหน คำถามเหล่านี้น่าจะได้รับการพิจารณาทบทวนกันอีกครั้งหนึ่ง ก่อนที่จะกระโจนไป

ปรับปรุงหรือปฏิรูปอะไรต่อมิอะไรที่ไม่ตรงประเด็น มิฉะนั้น ก็จะถูกกระแสโลกพัดพาเข้าสู่ลัทธิเอาอย่าง ซึ่งจะหลีกเลี่ยงไม่พ้นวิธีการเดิมๆ คือ ตั้งสถาบัน สร้างอาคาร ซื้อครุภัณฑ์ ขออัตรา ของบประมาณ ขึ้นค่าน่วยกิต เปิดหลักสูตรเพิ่ม รับนักศึกษาเพิ่ม เพิ่มการถ่ายทอด ความรู้ที่นำเข้ามาใหม่ มีมนุษย์ปัญญาเพิ่ม มีแพชชั่น บ้าสถาบัน บ้าปริญญา และบ้าดอกเตอร์ ระเบิดเพิ่มขึ้น โดยที่แท้จริงแล้ว คุณภาพทรุดลงโดยทั่วกัน เพราะ พัฒนาในอัตราที่ช้ามากนั่นเอง

หากอุดมศึกษาเป็นเพียงส่วนเสริมการศึกษาชั้น พื้นฐานหรือโรงเรียนฝึกอาชีพ ก็แสดงว่าเรายังไปไม่ถึง อุดมศึกษา ในความหมายของ Higher Education

อุดมศึกษาในความหมายของ Higher Education ควรเป็นอย่างไร

ประการแรก อุดมศึกษาต้องศึกษาค้นคว้าและ วิจัยเกี่ยวกับศาสตร์ที่เป็นพื้นฐานของความรู้ทั้งหลาย อย่างแตกฉาน เพราะความรู้พื้นฐานคือแก่นของความรู้ คือสังขธรรมที่สามารถแตกหน่อเป็นความรู้อื่นอีก มากมาย ความรู้พื้นฐานมิใช่ความรู้เบื้องต้นหรือความ รู้ง่าย ๆ ดังที่อาจจะเข้าใจกันผิด ๆ แต่หมายถึง ความรู้ พื้นฐานที่อธิบายกลไกการดำรงอยู่และพลวัตรของ ธรรมชาติและมนุษย์ ซึ่งได้แก่วิทยาศาสตร์พื้นฐาน มนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ เป็นต้น

ประการที่สอง อุดมศึกษา คือ การศึกษาประวัติ ประสพการณ์และทักษะการแก้ไขปัญหาที่ยากและ ซับซ้อน ที่เกิดขึ้นในธรรมชาติและที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ แม้การแก้ไขปัญหาจะเป็นวิสัยของมนุษย์โดยทั่วไป แต่ปัญหาที่ยากและซับซ้อนต้องการทักษะ ประสพการณ์ และเทคโนโลยีในระดับสูง อุดมศึกษาจึงต้องเป็นการ ศึกษาที่ฝึกทักษะและกลยุทธ์ของการแก้ปัญหาโดย กระบวนการศึกษา ค้นคว้าและวิจัย อย่างเป็นระบบ มีระเบียบวิธีที่ได้ผ่านการทดลองปฏิบัติมาเป็นอย่างดี และเป็นกระบวนการคิด วิเคราะห์อย่างมีเหตุผล มี ข้อมูลหลักฐานทางวิชาการและวิชาชีพประกอบมิใช่ การเดาสุ่ม หรือการลองผิดลองถูก

ประการที่สาม อุดมศึกษาเป็นแหล่งสร้าง สิ่งสม และถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ เพื่อเปิด ประตูสู่แนวทางใหม่ในการดำรงชีวิตและการพัฒนา สังคม ในกรอบกติกาของศีลธรรมและวัฒนธรรมอัน ดีงาม คือเป็นแหล่งของผู้นำทางวิชาการและวิชาชีพเป็น ประทีปบุกเบิกหนทางใหม่ๆ และผลิตผู้รู้ให้แก่สังคม

ประการสุดท้าย อุดมศึกษาเป็นแหล่งวิทยายุทธ์ ที่ล้ำลึก มีศิลปวิทยาเฉพาะด้านที่ประณีตบรรจงด้วย ปัญญาความคิดและทักษะระดับสูง ซึ่งเป็นวิทยาการที่ ลอกเลียนกันได้ยากของผู้คิดอุดมศึกษาในความหมายนี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อสร้างและธำรงเอกลักษณ์ของผู้ทรง ภูมิความรู้ และความรู้ที่ก่อให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง และวัฒนธรรมอันเป็นที่เชิดหน้าชูตาของชุมชน สังคม ชาติ และประชาคมโลก

เมื่อเหลียวดูอุดมศึกษาไทย ก็ต้องยอมรับโดย ดุษฎีว่า เรายังทำหน้าที่ทั้ง 4 ข้อนี้น้อยเกินไป น้อยใน ระดับวิกฤติ และวิกฤตินี้มีมาช้านานแล้ว จนกลายเป็น ความจำเจ เป็นเรื่องธรรมดา และมีความเข้าใจผิด กันอย่างกว้างขวาง มีการคิดแยกส่วนว่า บางสถาบัน อาจเลือกเป็นสถาบันสอน บางสถาบัน อาจเป็นสถาบัน วิจัย และส่วนใหญ่ได้แต่สอนไม่คอยวิจัยควบคู่ไป วิกฤติอุดมศึกษาไทยจึงเป็นเรื่องใหญ่เกินกว่าที่อัศวิน คนหนึ่ง หรือแม้แต่หลายคนจะขี่ม้าขาวมาช่วยได้ ชั่วข้ามวัน ข้ามเดือนหรือข้ามปี หากเราจะแก้ไขปรับปรุง ให้อุดมศึกษาไทยมีมาตรฐานอยู่ในระดับแนวหน้า เรา คงต้องยอมรับความจริงเป็นเบื้องต้นก่อน และต้อง ทำงานหนักมากตั้งแต่บัดนี้

วิกฤติอุดมศึกษาไทยเกิดขึ้นได้อย่างไร

- อุดมศึกษาวิกฤติ เพราะสังคมกระหาย ปัญญาและอำนาจที่ผูกกับค่านิยม ปริญญา มิได้ กระหายความรู้ที่ลึกซึ้งอย่างแท้จริง

- อุดมศึกษาวิกฤติ เพราะอุดมการณ์อุดม- ศึกษาไม่เข้มข้นเข้มแข็งเพียงพอในหมู่บุคลากร และ ผู้รับบริการของสถาบันอุดมศึกษา รวมทั้งภาคประชาชน

ไม่เข้าใจอุดมการณ์อุดมศึกษา และไม่เข้มแข็งเพียงพอที่จะตรวจสอบคุณภาพของการศึกษาตามอุดมการณ์นั้น

- อุดมศึกษาวิกฤติ เพราะมุ่งนำเอาความรู้และเทคโนโลยีจากต่างประเทศจนเกินความพอดีพอเพียง เมื่อเทียบกับความรู้และเทคโนโลยีที่สร้างขึ้นเอง สังคมให้คุณค่าแก่ความรู้และเทคโนโลยีนำเข้ามากกว่าสิ่งที่สร้างเองภายในประเทศ จึงเสริมกันและกันจนล้มบทบาทสำคัญของอุดมศึกษา

- อุดมศึกษาวิกฤติ เพราะตลอดเวลา นับแต่มีอุดมศึกษาในประเทศไทยเราขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์การวิจัยมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน รัฐและสถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งล้วนแล้วแต่ต้องกันทรัพยากรไม่น้อยเพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีคุณวุฒิสูงขึ้นพร้อมๆ กับการผลิตนักศึกษา ความขาดแคลนนับแต่จะทวีความรุนแรงขึ้นเพราะบุคลากรวุฒิสุง และประสบการณ์สูงในรุ่นแรกๆ กำลังเกษียณไปโดยที่บุคลากรทดแทนถูกจำกัดด้วยวิกฤติเศรษฐกิจและนโยบายของรัฐ รวมทั้งบุคลากรที่มีวุฒิและประสบการณ์ที่ต้องประสงค์ก็หาได้ยากยิ่ง หากการศึกษาระดับปริญญาเอก และตำแหน่งศาสตราจารย์ จะใช้เป็นตัวชี้วัดถึงความชำนาญและเชี่ยวชาญในการวิจัย จะพบว่ามหาวิทยาลัยของรัฐ 24 แห่ง ซึ่งถือว่ามียุทธศาสตร์ 2 ประเภทนี้สูงที่สุด ก็มีเพียงประมาณร้อยละ 25 และน้อยกว่าร้อยละ 2 ตามลำดับ ของจำนวนบุคลากรทั้งหมด นั่นหมายความว่าหากเราจะพัฒนาบุคลากรปัจจุบันให้มีวุฒิปริญญาเอกทั้งหมด ก็จะต้องพัฒนาบุคลากรอีก 70% คือจำนวนสูงถึงประมาณ 15,000 คน ในขณะที่กำลังการผลิตปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยไทยในปัจจุบันเพียงแค่นี้ไม่ถึง 200 คนต่อปี!

- อุดมศึกษาวิกฤติ เพราะระบบโดยรวมยังไม่สามารถจูงใจนักวิชาการที่มีความสามารถสูงเข้าสู่ระบบ ไม่สามารถจำกัดหรือกำจัดการนักวิชาการเทียมได้ดีเท่าที่ควร และไม่สามารถรักษาคนดีคนเก่งไว้ได้ในจำนวนเพียงพอที่จะฝ่าวิกฤติไปได้

- อุดมศึกษาวิกฤติหนัก เพราะปัญหาเหล่านี้เรื้อรังและพอกพูนมายาวนานจนกลายเป็นวัฒนธรรม อุดมศึกษาไทยคงจะไม่แย่ที่สุดในโลก แต่ก็คงไม่มีหวังที่จะอยู่ในระดับแนวหน้า เนื่องจากวิกฤติที่ทวีกำลังขึ้นทุกขณะ

หากวิกฤติอุดมศึกษาเหล่านี้ไม่ได้รับการแก้ไขเราก็คงต้องนำเข้าความรู้และเทคโนโลยีต่อไป เราคงเป็นโรงเรียนชั้นสูงต่อไป ช่องว่างระหว่างมหาวิทยาลัยไทยกับมหาวิทยาลัยระดับแนวหน้าของโลกจะมีอยู่ต่อไป และนับวันจะยิ่งห่างมากขึ้น กำลังการแข่งขันจะหมดไป ประเทศไทยจะขาดผู้มีพลังความรู้ และพลังปัญญาที่จะเป็นที่พึ่งของสังคม ในสถานการณ์เช่นนี้แม้ผืนแผ่นดินนี้จะไม่สูญหายไปจากแผนที่โลก แต่ก็คงจะรักษาความเป็นไทยไว้ไม่ได้ และคนไทยคงจะหมดสิทธิ์สร้างผลงานวิชาการฝากชาวโลก

แล้วเราจะฝ่าวิกฤติได้หรือไม่อย่างไร

ลำดับแรก ในระดับนโยบายของรัฐ ต้องเร่งปรับแนวความคิด ทิศทาง วิสัยทัศน์และนโยบายในระดับชาติเสียใหม่ โดยต้องมองเห็นความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องให้อุดมศึกษาจับคู่อย่างแนบแน่นกับการค้นคว้าวิจัย และเป็นการค้นคว้าวิจัยที่ทำให้บุคลากรและนักศึกษา รวมทั้งผู้รับบริการอื่นๆ เก่งขึ้นในเรื่องของการวิจัยการพัฒนาและการแก้ปัญหาที่สลับซับซ้อน ต่อให้การปฏิรูปอุดมศึกษาในแนวทางนี้เป็นนโยบายระยะยาวเป็นวาระแห่งชาติ ที่มุ่งสู่ทิศทางใหม่ เพื่อให้มีการจัดสรรทรัพยากรให้แก่สถาบันอุดมศึกษาให้สอดคล้องกับทิศทางของแต่ละแห่งอย่างต่อเนื่องและเพื่อให้มีการปรับระบบบริหารจัดการให้เอื้อต่อทิศทางใหม่นี้ด้วย

ลำดับต่อไป ในระดับอุดมศึกษาต้องเน้นบทบาท 4 ประการ ของอุดมศึกษาดังได้กล่าวแล้ว โดยต้องเร่งปฏิรูประบบและกระบวนการของอุดมศึกษาในแนวทางดังต่อไปนี้

- ไม่แยกส่วนการวิจัยออกจากหลักสูตรการเรียนการสอน และการวัดผล ในทุกระดับ โดย

ปรับหลักสูตรและการเรียนการสอน รวมทั้งระเบียบข้อบังคับเพื่อการนี้

- ต้องร่วมมือกันทำงานเป็นทีม แม้จะต้องข้ามภาควิชา ข้ามคณะ หรือข้ามสถาบัน ระดมทรัพยากรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและคุณภาพ ลดทิวี่มานะ ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งหันมาทำงานวิชาการร่วมกันอย่างเอาจริงเอาจัง

- ต้องปรับมาตรฐานและระดับของการเรียนการสอนของอุดมศึกษาทุกระดับให้สูงขึ้น ความรู้ที่ล้ำสมัย หรือไม่จำเป็นควรตัดออกไป ความรู้ที่สามารถสอนในระดับต่ำกว่าได้ก็ควรปรับให้ระดับต่ำลง แล้วจัดหลักสูตรอุดมศึกษาให้เข้มข้นด้วยการศึกษา ค้นคว้าวิจัย และการผลิตผลงานที่ใช้ในสถานการณ์จริง จัดให้การเรียนการสอนเป็นโครงการวิจัยและพัฒนาาร่วมกันระหว่างผู้สอนและนักศึกษาตามบทบาทของอุดมศึกษา 4 ประการ

- จูงใจนักวิจัยที่มีประสบการณ์สูงจากภายนอกสถาบัน ทั้งในประเทศและต่างประเทศและคัดสรรนักวิจัยชาวต่างประเทศให้เข้ามาช่วยเหลือในระยะวิกฤติเพื่อทำหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือเป็นที่ปรึกษาในการวิจัยของบุคลากรและนักศึกษา เพื่อพัฒนาวุฒิและความสามารถของบุคลากร เพื่อให้ได้ผู้เชี่ยวชาญจำนวนมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องลาไปเรียนเต็มตัวเสมอไป แต่พัฒนาบุคลากรกับงานวิชาการที่เขากำลังทำควบคู่กันไปและเป็นการสร้างความเข้มแข็งของการวิจัยให้แก่สถาบันด้วย

- ปรับระบบบริหารวิชาการ บุคลากร งบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ ให้มุ่งสร้างความแข็งแกร่งของการวิจัยและพัฒนา ส่งเสริมการผลิตผลงานจาก

การศึกษาค้นคว้าวิจัยและการแก้โจทย์ปัญหาจริงของครอบครัว ชุมชน สังคม ประเทศ และโลก

ลำดับสุดท้าย ในระดับมวลชนต้องปรับวัฒนธรรมและทัศนคติของสังคม ให้เห็นคุณค่าที่แท้จริงและที่ควรจะเป็นของอุดมศึกษา ไม่ใช่เพียงแค่เรียนเอาใบปริญญา สังคมต้องสามารถตรวจสอบและประเมินอุดมศึกษาให้ท่าบเทา 4 ประการ ดังที่กล่าวมาแล้ว ต้องปรับวัฒนธรรมการรับความรู้ในระดับอุดมศึกษาแต่เพียงทางเดียว ให้เป็นวัฒนธรรมการสร้างความรู้และสร้างคุณค่าให้แก่ความรู้ รวมทั้งวัฒนธรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ให้ทันกับกระแสวัฒนธรรมโลกที่ว่าความรู้ คือ พลัง หรือ ความรู้ คือ อำนาจ (Knowledge is power) ลบค่านิยมว่า จบ ม.6 แล้วต้องเข้าเรียนทันที มิฉะนั้น จะถือว่าล้มเหลวหรือได้ปริญญาแล้วแปลว่าเรียนจบแล้ว

เราจะฝ่าวิกฤติเหล่านี้ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับวิสัยทัศน์และนโยบายระดับมหภาค รวมทั้งความเอาจริงเอาจังของทุกฝ่าย การบริหารจัดการและการดำเนินการก็จะต้องหันหลังให้กับวิธีการเดิมๆ ที่แม้ว่าจะได้ผลดีอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ทันการ หากต้องการให้อุดมศึกษาไทยแข็งแกร่ง ต้องสร้างฐานการวิจัยให้เข้มแข็ง สร้างผลิตผลที่ช่วยแก้ปัญหาของสังคมและบริการประชาชน ในฐานะที่พึงทางวิชาการ มิฉะนั้น อุดมศึกษาเทศที่มีคุณภาพดีกว่า และราคาไม่สูงกว่ามากนัก ก็คงจะหลั่งไหลมาแทนที่อุดมศึกษาไทย เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับกิจการอื่น และเมื่อนั้น นักวิชาการไทยก็จะถูกปรับออกจากวงการหรือปรับให้เป็นนักวิชาการเทศไปหมด

อนาคตอุดมศึกษาไทยจะเป็นเช่นไร ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจในช่วงเวลาที่เหลือน้อยเต็มที

การปฏิรูปการเรียนรู้

ศาสตราจารย์ นายแพทย์เกษม วัฒนชัย
องคมนตรี

1. ความรู้และเทคโนโลยี

- มนุษย์สร้างความรู้จากการเฝ้าสังเกต ลองผิดลองถูก การศึกษาวิจัย และจากประสบการณ์

- ความรู้ใหม่ สร้างจากฐานความรู้ในปัจจุบันเป็นหลัก ยิ่งฐานความรู้กว้างยิ่งมีโอกาสสร้างความรู้ใหม่ๆ

- จึงจำเป็นต้องขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่นคนไทยทุกหมู่เหล่า และทุกคนเพื่อให้ฐานความรู้ของคนไทยกว้างใหญ่ไพศาลมากที่สุด

- มนุษย์นำความรู้มาใช้งาน เทคโนโลยี คือ วิธีหรือรูปแบบของการประยุกต์ความรู้เพื่อมาทำงานให้มนุษย์

สังคมที่มีฐานความรู้กว้าง และคนในสังคม “คิดเป็น” มีจินตนาการ มีความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ ก็ยิ่งรู้วิธีประยุกต์ความรู้คือ สร้างเทคโนโลยีได้หลากหลาย

- ความรู้ และเทคโนโลยีจากตะวันตกก็เริ่มต้นจากการลองผิดลองถูก จากประสบการณ์ของบรรพชน เจกเช่นเดียวกับความรู้ และเทคโนโลยีจากตะวันออก รวมทั้งของไทยด้วย

แต่ด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีการพิสูจน์วิจัย ค้นคว้าทดลอง จึงทำให้ความรู้ และเทคโนโลยีก้าวกระโดดไกลในช่วงร้อยปีที่ผ่านมามี

หากนำวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้พิสูจน์วิจัย ค้นคว้าทดลอง “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” บางก็จะทำให้ขอบเขตความรู้และเทคโนโลยีในประเทศไทยก้าวกระโดดไกล และสอดคล้องกับคนไทยและประเทศไทย

- ความรู้และเทคโนโลยีมากมายในโลกนี้อาจแบ่งเป็น 3 กลุ่มหลัก คือ

(1) ความรู้และเทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ

(2) ความรู้และเทคโนโลยีด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ

(3) ความรู้และเทคโนโลยีด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

ในปัจจุบัน การไขว้ผสมผสานระหว่าง 3 กลุ่มหลักเกิดขึ้นตลอดเวลา

- เป้าหมายของการแสวงหา การเผยแพร่ และการใช้ความรู้และเทคโนโลยีก็เพื่อ

(1) เพิ่มคุณภาพชีวิตของประชาชน

(2) ประโยชน์และความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ

(3) อนุรักษ์ และพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติ

2. การเรียนรู้

การเรียนรู้มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้สึกรู้คิด และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นการเปลี่ยนแปลงที่อยู่ยาวนานพอสมควร

เพราะฉะนั้น การเรียนรู้จึงเป็นกระบวนการเฉพาะบุคคลของผู้เรียนแต่ละคน ความสำนึกและความพร้อมของผู้เรียนจึงเป็นปัจจัยสำคัญ การเรียนรู้ที่แท้จริงจึงเป็นกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง การสอนเป็นกระบวนการสำคัญ เพื่อช่วยให้เกิดการเรียนรู้ ครูผู้สอนเปรียบเสมือนแหล่งความรู้หนึ่ง และเป็นผู้จัดการให้เกิดการเรียนรู้

โดยสรุปแล้ว การเรียนรู้ก็คือกระบวนการปลูกฝัง-ถ่ายทอด-ฝึกอบรมสิ่งต่อไปนี้คือ ความรู้

เจตคติ ความเข้าใจ ความเชื่อศรัทธา ระบบคุณค่า ระบบคุณธรรม การควบคุมและดูแลตนเอง ทักษะ และการทำงาน ได้แก่ ผู้เรียน เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ในความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของผู้เรียนตาม วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

3. การสอน

การสอนคือกระบวนการที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลง แก่ผู้เรียน เป็นกระบวนการกระตุ้น เร่งเร้า ชี้แนะ และ ช่วยเหลือให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

การเรียนการสอนจึงถือผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นเป้าหมายในการวางแผน จัดระบบและวางทรัพยากร และบริหารการศึกษา

4. เป้าหมายของการเรียนรู้

เป้าหมายของการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ความรู้สึกนึกคิด และพฤติกรรมของผู้เรียน ประเด็น ต่อไปนี้ จึงมีความสำคัญยิ่ง

(1) การเรียนรู้ในทฤษฎีอย่างเดียวหรือมีความรู้ เกี่ยวกับเรื่อง หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งเท่านั้น ยังไม่พอเพียง ที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ต้องให้ผู้เรียนได้ค้นคว้าเจาะลึกด้วยตนเองจึงจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้

(2) ความเข้าใจในเรื่องใดขึ้นอยู่กับระดับความ เชื่อต่อสิ่งนั้นด้วย ความเชื่ออาจเชื่อผิดหรือเชื่อถูกก็ได้ ครูผู้สอนจึงมีหน้าที่ชี้แนะในความรู้ที่ครบถ้วน และเป็นจริงแก่ศิษย์ผู้เรียน

(3) พฤติกรรมต่อสิ่งใดขึ้นกับการให้คุณค่าต่อ สิ่งนั้นด้วย การให้คุณค่าคือการกำหนดค่าเปรียบเทียบ ที่บุคคลพึงมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความรู้ใหม่ ประเด็น สังคม ข่าวสารใด ๆ หรือทักษะต่าง ๆ ครูผู้สอนจึงต้อง ชี้แนะคุณค่าของสิ่งที่จะเรียนรู้แก่ศิษย์ผู้เรียนด้วย

(4) การเรียนรู้จะเกิดได้ดีก็ต่อเมื่อผู้เรียนมี สมาธิ และรู้จักควบคุมตนเอง ครูผู้สอนอยู่ในฐานะที่

จะช่วยเหลือเกื้อกูลให้ศิษย์ผู้เรียนรู้จักตนเอง รู้จัก เป้าหมายการศึกษาและเป้าหมายชีวิต และรู้จักใช้เวลา แบ่งเวลา รวมทั้งชี้แนะอบรม สั่งสอนในการครองตน ให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้งต่อตนเองและต่อผู้อื่น

5. รูปแบบของการเรียนรู้

(1) การบรรยาย (Lecture) โดยครูผู้สอน

(2) วิทยากรรับเชิญ (Invited Speaker) ให้ความรู้ และประสบการณ์แก่ผู้เรียนในความเป็น ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือความชำนาญในฐานะ ผู้รับผิดชอบ หรือผู้ประกอบการ

(3) ทีมผู้สอน (Team Teaching) ประกอบด้วยผู้สอนที่หลากหลายความคิดเห็นหรือหลากหลาย ความเชี่ยวชาญ เพื่อเสนอความรู้ที่ประสานกว้าง

(4) นักเรียนเป็นผู้สอน (Peer Teaching) มี รูปแบบการจัดหลากหลาย เช่น

- แบ่งกลุ่มผู้เรียนเป็นกลุ่มย่อยให้ผู้เรียน เรียนรู้จากกันและกัน ในรูปของกลุ่มตัวเพื่อน กลุ่ม สัมมนา กลุ่มอภิปราย
- ชมรมสนใจพิเศษเฉพาะเรื่อง
- นักเรียนรุ่นพี่เป็นพี่เลี้ยงนักเรียนรุ่นน้อง

(5) การระดมสมอง (Brain-Storming) เป็นการแสดงความคิดเห็นหลากหลายและเสรีโดยผู้เรียน เช่น เพื่อหาวิธีแก้ปัญหาแล้วจึงหาข้อสรุปร่วม

(6) อภิปรายกลุ่มย่อย (Small-Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ความเห็นโดยให้ ทุกคนมีส่วนร่วมมากที่สุดในช่วงที่กำหนด

(7) การอภิปรายโดยกลุ่มวิทยากร (Panel Discussion) การนำเอาวิทยากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ มาร่วมอภิปรายในช่วงเดียวกัน โดยมีผู้นำอภิปราย เป็นผู้นำการประชุม

(8) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Symposium Workshop) การประชุมเชิงปฏิบัติการต้องกำหนด

วัตถุประสงค์ของการจัดว่าจะให้ปฏิบัติการเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้สำเร็จตามเป้าหมาย เริ่มโดยการเชิญวิทยากรกลุ่มเล็กมาให้ความรู้แก่ผู้เข้าประชุม เพื่อเป็นการนำ แล้วจึงแบ่งกลุ่มผู้เข้าประชุมเป็นกลุ่มย่อยๆ เพื่อฝึกปฏิบัติการ โดยมีวิทยากรประจำกลุ่มคอยให้ความเห็นหรือวิจารณ์หรือชี้แนะ จนกลุ่มสามารถปฏิบัติการแล้วเสร็จตามเป้าหมาย

(9) สัมมนา (Seminar) เพื่อให้กลุ่มผู้เรียนขนาดเล็กได้ศึกษาลงลึกเฉพาะเรื่อง โดยการค้นคว้าจากเอกสารตำรา หรือจากการวิจัย

(10) การจำลองแบบและการเล่นเกมส์ (Simulation and Games) เพื่อสร้างเรื่องหรือสร้างสถานการณ์จำลอง เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงประเด็นหรือปัญหา

(11) การสาธิต (Demonstration) เพื่อแสดงกระบวนการ แสดงการปรากฏจริง หรือสร้างความเข้าใจจากหุ่นจำลอง

(12) กรณีศึกษา (Case Study) เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนจากกรณีที่เกิดขึ้นจริงในการประกอบการ อาจเน้นที่เหตุการณ์ ประเด็นหลักของกรณี ประวัติ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องก็ได้

ใช้กรณีศึกษาเพื่อการสอนสาระของความรู้ สอนเทคนิควิธี สอนการตัดสินใจ สอนการแก้ปัญหา สอนเจตคติ และระบบคุณค่าคุณธรรมก็ได้

(13) โครงการงาน (Project Work) มีการเตรียมโครงสร้างและรูปแบบของสาระการเรียนรู้เพื่อการแก้ปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริง

ทำให้กระบวนการเรียนรู้มาจากประสบการณ์จริง มีความหมาย มีเป้าหมาย ให้แรงกระตุ้นและสร้างความกระตือรือร้นได้เป็นอย่างดี

(14) การเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานที่ (On-Site Classes) นำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เช่น พิพิธภัณฑ์ หอสมุด หอดูดาว สวนพฤกษชาติ สวนอุทยาน แหล่งท่องเที่ยว แหล่งโบราณสถาน แหล่งประวัติศาสตร์ วัด และศาสนสถานอื่นๆ สถานประกอบการ โรงงาน ฯลฯ

(อ้างอิง : Kimondollo, P.M., "Understanding the Dynamics of Teaching-Learning Interactions." Journal of Education 28(1) : 110-126, 2001 Faculty of Education, Chiang-Mai University)

ที่มา : เอกสารประกอบการอภิปราย "การปฏิรูปการเรียนรู้ : เป้าหมายสู่คุณภาพการศึกษา" ณ โรงแรมสยามอินเตอร์คอนติเนนตัล กรุงเทพฯ จัดโดยทบวงมหาวิทยาลัย

การปฏิรูประบบการวิจัยของสถาบันอุดมศึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.รัชนา ศานติยานนท์
คณะสหเวชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การพัฒนาประเทศโดยมีเป้าหมายไปสู่การเป็นสังคมการเรียนรู้ (Learning society) และสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge-based economy) ต้องอาศัยความรู้และนวัตกรรมเป็นปัจจัยหลัก ต้องพึ่งพาทรัพยากรมนุษย์และภูมิปัญญาของมนุษย์เป็นอย่างมาก องค์ประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งในสังคมดังกล่าวนี้ คือ การวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นกลไกในการผลิตสินค้า “ปัญญา” หรือ “ความรู้” ในทุกระดับทุกสาขา เพื่อป้อนเข้าสู่สังคมและภาคการผลิตอย่างต่อเนื่อง

ระบบการวิจัยจะเหมือนระบบอื่นโดยทั่วไป กล่าวคือ ประกอบด้วยปัจจัยนำเข้ากระบวนการ และผลผลิต ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ งบประมาณสนับสนุนการวิจัย นักวิจัย และหน่วยงานวิจัย ปัจจัยนำเข้าเป็นองค์ประกอบเบื้องต้นที่มีความสำคัญ ปัจจัยนำเข้าที่ดีต้องมีทั้งปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสม ได้แก่ การมีงบประมาณสนับสนุนการวิจัยเพียงพอ และมีการจัดสรรอย่างเหมาะสมตามแนวทางเป้าหมายผลลัพธ์ที่กำหนด มีนักวิจัยที่มีคุณภาพในปริมาณเพียงพอ และมีหน่วยงานวิจัยที่รองรับการวิจัยหลากหลายอย่างครบถ้วน กระบวนการ คือ การบริหารจัดการงานวิจัย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้งานวิจัยสำเร็จผลตามเป้าหมายได้ เพราะแม้จะมีปัจจัยนำเข้าที่เหมาะสม แต่หากขาดการบริหารจัดการงานวิจัยที่ดี การดำเนินการวิจัยนั้นจะด้อยประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และอาจล้มเหลวได้ การบริหารจัดการในการวิจัยจะครอบคลุมตั้งแต่ต้นนโยบายของรัฐต่อการวิจัย ; นโยบายและทิศทางการวิจัยของชาติ ; การอำนวยความสะดวกคล่องตัวในการวิจัย ; การติดตามและประเมินผลการวิจัยทั้งระบบ โดย

วิเคราะห์ด้านความคุ้มค่า สัมฤทธิ์ผล การนำไปใช้ประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ ผลกระทบทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การเมือง นอกจากนี้ยังต้องพิจารณาความเหมาะสมของบทบาทภารกิจของหน่วยงานกลางด้านการวิจัย ความเชื่อมโยงของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เพราะมีส่วนอย่างมากต่อความสำเร็จของงานวิจัย ผลผลิต เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงปัจจัยนำเข้าและกระบวนการบริหารจัดการงานวิจัย และเป็นเครื่องชี้วัดถึงประสิทธิภาพ ประสิทธิผล ความคุ้มค่าของการวิจัย ในการปฏิรูประบบการวิจัยเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น และมีการพัฒนา จำเป็นต้องพิจารณาปัจจัยทั้งสามของระบบการวิจัย โดยสอดคล้องร่วมกัน ได้มีการศึกษาและรายงานเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาระบบการวิจัยของประเทศไทย โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและคณะผู้วิจัย (เอกสารอ้างอิง 1-7) ซึ่งรวบรวมสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ ดังนี้

ปัจจัยนำเข้า

1. งบประมาณอุดหนุนการวิจัย

1.1 นโยบายด้านการวิจัยของประเทศ

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติได้คำนวณค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยและพัฒนาและบุคลากรด้านการวิจัย ตามหลักเกณฑ์ของ OECD พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยในปี 2540 คือ 4,811 ล้านบาท หรือเป็นเพียง 0.1% ของผลผลิตรวมภายในประเทศ (Gross domestic product, GDP) ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการลงทุนด้านการวิจัยของประเทศไทยมีสัดส่วนต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับประเทศอื่นๆ จากการศึกษาประเมิน

ความสามารถในการแข่งขันของประเทศต่างๆ โดย IMD (International Institute of Management Development) พบว่า ในปี 2540 ประเทศไทยมีค่าใช้จ่ายทางการวิจัยและพัฒนาเพียง 0.18% ของ GDP เป็นอันดับที่ 44 จากทั้งหมด 47 ประเทศ ที่ทำการสำรวจ และในปี 2541 มีค่าใช้จ่ายด้านการวิจัยเป็นลำดับที่ 40 (ที่มา : IMD : The World Competition Yearbook 1999, ibid 2000 อ้างไว้ในเอกสารอ้างอิง 1) ในขณะที่ประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน และสิงคโปร์ มีค่าใช้จ่ายเป็น 2.83, 2.79, 1.92 และ 1.49% ของ GDP ตามลำดับ และอันดับความสามารถในการแข่งขันด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของประเทศไทยรั้งท้ายเป็นอันดับที่ 46 ในขณะที่ญี่ปุ่น เกาหลี ไต้หวัน และสิงคโปร์ อยู่อันดับที่ 2, 28, 10 และ 12 ตามลำดับ ตัวเลขเหล่านี้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างเม็ดเงินในการลงทุนและผลที่ได้รับได้ในระดับหนึ่ง

ดังนั้น กระบวนทัศน์ใหม่เกี่ยวกับการวิจัยและการพัฒนาของประเทศ คือ ค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนาเป็นการลงทุนที่คุ้มค่า มิใช่เป็นภาระด้านงบประมาณของประเทศ

1.2 การจัดสรรเงินงบประมาณด้านการวิจัย

การจัดสรรเงินงบประมาณด้านการวิจัย ส่วนใหญ่ของประเทศ มีลักษณะจากล่างสู่บน (bottom up) กล่าวคือ นักวิจัยเป็นผู้เสนอโครงการ และหน่วยงานที่เป็นแหล่งให้ทุนเป็นผู้พิจารณาให้งบประมาณ การพิจารณางบประมาณมักไม่ได้คำนึงถึงผลที่จะได้รับจากการลงทุนของประเทศในภาพรวม การจัดสรรงบประมาณจึงมีความกระจัดกระจาย ขาดทิศทางเป้าหมายที่ชัดเจน มีความซ้ำซ้อน และไม่ได้นำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือผลประโยชน์ที่จะมีการนำไปใช้ได้จริง

แนวคิดใหม่ คือ การเปลี่ยนลักษณะการ

จัดสรรงบประมาณ โดยจัดสรรตามนโยบายที่มีการกำหนดทิศทางไว้แล้ว ในการกำหนดทิศทางของการวิจัยต้องพิจารณาถึงปัญหาหลักของประเทศ ความต้องการของผู้ใช้ และจากแนวทางของผู้วิจัย จึงจะทำให้ผลการวิจัยมีการนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่า

การจัดสรรงบประมาณอุดหนุนการวิจัยในมหาวิทยาลัย มี 2 ทาง ทางแรก คือ การที่มหาวิทยาลัยเสนอโดยตรงต่อสำนักงบประมาณในลักษณะงบประมาณเพื่อการบริหารงานวิจัยและงบประมาณเพื่ออุดหนุนโครงการวิจัย ที่เสนอผ่านสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สำนักงบประมาณจะจัดสรรงบประมาณให้เฉพาะโครงการที่ผ่านการประเมินของวช. ทางที่สอง คือ การอุดหนุนการวิจัยทางอ้อม ซึ่งรัฐจะจัดสรรงบประมาณ เพื่อการวิจัยไปตามหน่วยงานอุดหนุนการวิจัย เช่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สวทช.) สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข (สวรส.) กระทรวง ทบวง กรมอื่นๆ ที่มีแผนงานวิจัย งบประมาณเหล่านี้ มหาวิทยาลัยสามารถเสนอโครงการวิจัยขอรับการสนับสนุนได้ นอกจากนี้ ยังมีแหล่งทุนวิจัยจากต่างประเทศ องค์กรเอกชน และแหล่งรายได้อื่นของมหาวิทยาลัย

ข้อเสนอจากการศึกษาวิจัยและรายงานหลายแห่ง มีความเห็นสอดคล้องว่า รัฐควรจัดสรรเงินวิจัยโดยให้ผ่านหน่วยงานสนับสนุนการวิจัย ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายทิศทางการวิจัยไว้ชัดเจน หน่วยงานสนับสนุนนี้มีหลายหน่วยงาน แต่ต้องแยกขอบเขตภารกิจให้ชัดเจน เพื่อป้องกันการซ้ำซ้อน ทบวงมหาวิทยาลัยเสนอว่าควรจัดสรรเงินวิจัยโดยให้ในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไป (block grant) ให้แก่มหาวิทยาลัยที่มีการกิจหลักด้านการวิจัย ให้อิสระแก่มหาวิทยาลัยในการบริหารเงินอุดหนุนโครงการวิจัย โดยไม่ต้องเสนอโครงการวิจัย แต่ให้รายงานสัมฤทธิ์ผลตามเกณฑ์ที่รัฐกำหนด รัฐติดตามตรวจสอบผลการใช้จ่ายงบประมาณ และผลการวิจัยภายหลัง (post audit) การจัดสรรเงินอุดหนุนโครงการวิจัยให้มุ่งเน้นที่การวิจัยที่สัมพันธ์กับ

การพัฒนาบัณฑิตศึกษา เพื่อการสร้างองค์ความรู้ และเทคโนโลยีร่วมไปกับการผลิตนักวิจัยที่มีคุณภาพ การวิจัยระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคเอกชนเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และสังคม การวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน และการวิจัยพื้นฐานเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

ข้อเสนอที่สอดคล้องกันจากทั้งรายงานการศึกษาต่างๆ และจากผู้ทำการวิจัยเอง คือ การจัดการให้การใช้จ่ายเงินอุดหนุนการวิจัยมีความคล่องตัว มีอิสระ เพื่อให้เอื้อต่อธรรมชาติของการวิจัย แต่ดูแลด้วยความโปร่งใสในการจัดการและการตรวจสอบได้

2. นักวิจัย

นักวิจัยจะเป็นแรงขับเคลื่อนที่สำคัญที่ทำให้ประเทศชาติสามารถแข่งขันกับต่างประเทศได้ในยุคที่ประเทศต้องมีการเปิดเสรีทางการค้า และยุคเศรษฐกิจฐานความรู้ จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ พบว่าในปี 2540 ประเทศไทยมีนักวิจัย 11,193 คน หรือเท่ากับ 0.184 คน ต่อประชากรพันคน รายงานของ IMD ที่ได้ผลใกล้เคียงกันคือ มีนักวิจัยที่ทำงานเต็มเวลา 12,800 คน หรือคิดเป็น 0.2 คน ต่อประชากรพันคน ซึ่งตัวเลขนี้ห่างไกลจากประเทศที่มีความเจริญทางเศรษฐกิจมาก เช่น ญี่ปุ่น ได้วัน เกาหลี และสิงคโปร์ ที่มีนักวิจัย 7.1, 4.6, 3.0, 3.2 คน ต่อพันคน ตามลำดับ ประสิทธิภาพของการทำวิจัยจากผลงานตีพิมพ์ในวารสารต่างประเทศประมาณ 1,000 ฉบับ/ปี จะเห็นได้ว่า นักวิจัย 10 คน สามารถผลิตผลงานวิจัยได้เพียง 1 ฉบับ/ปีเท่านั้น

หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ดำเนินการหลายประการเพื่อสร้างและพัฒนาคุณภาพของนักวิจัย ดังนี้

ทบวงมหาวิทยาลัย

1. โครงการพัฒนาบัณฑิตศึกษาและการวิจัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โครงการนี้มีเป้าหมายเพื่อสร้างศูนย์แห่งความเป็นเลิศ (Center of ex-

cellence) ในด้านต่างๆ ที่ตอบสนองความต้องการของประเทศ ซึ่งปัจจุบันได้จัดตั้งไปแล้ว 7 ศูนย์ ศูนย์ทั้งเจ็ดจะได้รับการสนับสนุนงบประมาณอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 5 ปี จำนวนเงิน 3,624.8 ล้านบาท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเงินกู้จากธนาคารพัฒนาเอเชีย สมทบด้วยเงินงบประมาณของรัฐ ศูนย์ความเป็นเลิศจะเป็นต้นแบบของการรวมตัวของมหาวิทยาลัยที่จะใช้ทรัพยากรของแต่ละสถาบัน เพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ การวิจัยและการผลิตระดับปริญญาเอกที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ และเป็นต้นแบบของการบริหารองค์กรที่มีอิสระคล่องตัวทั้งการบริหารงบประมาณ และการบริหารองค์กร

2. โครงการอุดหนุนการวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา เพื่อสนับสนุนให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเลือกการศึกษาแบบทำวิทยานิพนธ์มากขึ้น และเพื่อยกระดับคุณภาพวิทยานิพนธ์ให้มีการพิมพ์เผยแพร่ในวารสารทางวิชาการมากยิ่งขึ้น ในปีงบประมาณ 2543 ทบวงมหาวิทยาลัยจัดสรรงบประมาณ 40 ล้านบาทในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไป ให้กับมหาวิทยาลัยที่จัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาตามจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท-เอกที่ทำวิทยานิพนธ์ ให้อิสระแก่มหาวิทยาลัยในการคัดเลือกและจัดสรรเงินอุดหนุนการจัดทำวิทยานิพนธ์ให้กับนักศึกษา

3. โครงการพัฒนาบัณฑิตศึกษาเพื่อพัฒนาอุดมศึกษาไทย มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาบัณฑิตศึกษาของมหาวิทยาลัยในประเทศ เพื่อยกระดับมาตรฐานให้เป็นแหล่งพัฒนาอาจารย์ทดแทนการศึกษาต่อต่างประเทศ ซึ่งถูกระงับงบประมาณไปในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ ทบวงมหาวิทยาลัยจะคัดเลือกโปรแกรมบัณฑิตศึกษาที่มีศักยภาพในการพัฒนา สามารถยกระดับคุณภาพมาตรฐานให้ทัดเทียมต่างประเทศ และมีหลักสูตรได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของมหาวิทยาลัยต่างประเทศ สามารถแลกเปลี่ยนคณาจารย์และนักศึกษาซึ่งกันและกัน ใช้หลักสูตรร่วมกัน มีการวิเคราะห์ร่วมกัน มีเป้าหมายพัฒนา 150 โปรแกรม การศึกษาในวงเงิน

5,000 ล้านบาท มีระยะเวลาดำเนินการ 5 ปี เพื่อสนับสนุนพัฒนาคุณภาพมาตรฐานการจัดการศึกษา

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

1. โครงการปริญญาเอกกาญจนาภิเษก

เพื่อผลิตนักวิจัยระดับปริญญาเอกที่มีคุณภาพ โดยมีเป้าหมายจะผลิตให้ได้จำนวน 50,000 คน ระหว่างปี 2540-2554 เพื่อทดแทนอาจารย์ที่เกษียณอายุราชการ และเพื่อสร้างฐานกำลังการผลิตในการป้อนนักวิจัยเข้าสู่ตลาดวิชาการ การดำเนินการจะเป็นการให้ทุนวิจัยแก่อาจารย์ที่ปรึกษาการทำวิทยานิพนธ์ของนักศึกษา ตั้งแต่ระดับปริญญาโท-เอก และระดับปริญญาเอก

2. ทุนวิจัยหลังปริญญาเอก

การพัฒนานักวิจัยหลังสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาเอก โดยการฝึกอบรม (post doctoral training) เป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลในการเตรียมความพร้อมด้านทวิวิจัยเพื่อสำหรับการเป็นอาจารย์และนักวิจัยที่ดี สกว.จัดสรรเงินอุดหนุนโดยให้เป็นค่าตอบแทนผู้รับทุนและค่าใช้จ่ายในการวิจัย จำนวน 80 ทุนต่อปี

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สวทช.)

1. ทุนบัณฑิตศึกษาระดับปริญญาโท-เอก เพื่อสนับสนุนให้ผู้สนใจศึกษาต่อในระดับสูงทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศมากขึ้นใน 3 สาขา คือ พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพ เทคโนโลยีโลหะและวัสดุ และเทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์ ตั้งแต่ปี 2535 เป็นต้นมา สวทช. ได้ให้ทุนบัณฑิตศึกษาไปแล้วทั้งสิ้น 971 ทุน

2. ทุนสาขาเฉพาะที่เน้นหัวข้องานวิจัย ได้แก่

โครงการเสริมสร้างความสามารถของสถาบัน เพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มสถาบันในการผลิตบัณฑิตระดับสูง โดยเน้นการประสานความร่วมมือทางวิชาการระหว่างสถาบันในและต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2542 ได้ให้ทุนไปแล้วรวม 103 ทุน

โครงการเสริมสร้างความสามารถของสถาบัน เพื่อสนับสนุนให้สถาบันที่มีศักยภาพจะพัฒนาโดยตนเองเป็นหลัก ได้เพิ่มขีดความสามารถในการผลิตบุคลากรทางวิทยาศาสตร์ระดับสูงเพิ่มขึ้น ด้วยการสนับสนุนทุนการศึกษาและทุนอื่นๆ ที่จะเสริมสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันการศึกษาและวิจัยในต่างประเทศ ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2542 ได้ให้ทุนไปแล้วรวม 365 ทุน

โครงการสถาบันบัณฑิตวิทยาศาสตร์ เพื่อสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยระดับสูงที่มีความร่วมมือลักษณะไตรภาคี คือ นักวิจัย อาจารย์ และนักศึกษา ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2542 ได้ให้ทุนไปแล้วรวม 63 ทุน

3. ทุนปฏิบัติงานวิจัยในต่างประเทศ

4. ระดับปริญญาตรี ได้แก่ “โครงการศิษย์ก้นกุฏิ” โดยเฉพาะในสาขาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตั้งแต่ พ.ศ. 2540-2542 ได้ให้ทุนไปแล้วรวม 341 ทุน

การบริหารจัดการการวิจัย

การบริหารจัดการการวิจัย ประกอบด้วยระบบต่าง ๆ ดังนี้

1. การบริหารจัดการงบประมาณ
2. การบริหารจัดการบุคลากร
3. การบริหารจัดการบุคลากร
4. การบริหารทั่วไป
5. การติดตามการดำเนินงาน และการประเมิน

1. การบริหารจัดการงบประมาณ การจัดการงบประมาณที่ดีต้องเริ่มตั้งแต่การจัดสรรงบประมาณที่มีสมดุลอย่างเหมาะสมและมีความคุ้มค่า ได้แก่ 1) การแบ่งสัดส่วนงบประมาณระหว่างโครงการวิจัยขนาดใหญ่หรือโครงการวิจัยระดับชาติ, โครงการวิจัยประยุกต์ และโครงการวิจัยพื้นฐาน 2) การแบ่งสัดส่วนงบประมาณระหว่างผู้วิจัยที่มีความเชี่ยวชาญเป็นนักวิจัยมืออาชีพกับนักวิจัยรุ่นใหม่ 3) การแบ่งสัดส่วนระหว่างมหาวิทยาลัยที่มีพื้นฐานการทำวิจัย

ที่เข้มแข็งแล้ว กับมหาวิทยาลัยที่เริ่มเข้าสู่งานวิจัย

4) การบูรณาการการวิจัยเข้ากับบัณฑิตศึกษาโดยใช้งบประมาณเดียวกัน งบประมาณที่จัดสรรให้มหาวิทยาลัยหรือผู้วิจัยควรอยู่ในลักษณะเงินอุดหนุนทั่วไป เพื่อความคล่องตัวในการใช้และเป็นการส่งเสริมความพึงพอใจในการทำงาน อย่างไรก็ตาม อิสระและความคล่องตัวในการใช้จ่ายเงินนี้ต้องถ่วงดุลด้วยความโปร่งใสในการดำเนินการ การตรวจสอบได้ ตลอดจนความรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติ (accountability) ตลอดเวลา

2. การบริหารจัดการธุรการ ไม่ควรใช้ระเบียบราชการ เพราะไม่มีความยืดหยุ่น เป็นอุปสรรคในการดำเนินงานจนทำให้การวิจัยล่าช้า เกิดผลเสียได้ การตรวจสอบการบริหารจัดการด้านธุรการ ควรเป็นการตรวจสอบในภาพรวมของค่าใช้จ่ายโดยยึดจากผลลัพธ์เป็นหลัก (post-audit) มิใช่ตรวจสอบลงรายละเอียดของค่าใช้จ่ายแต่ละรายการ

3. การบริหารจัดการบุคลากร ควรมีการตั้งอัตราเงินเดือนโดยไม่อิงระเบียบราชการ แต่พิจารณาจากความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ของนักวิจัยและผู้ปฏิบัติงาน เพื่อดึงดูดคนดีมีความสามารถเข้าสู่งานวิจัย ควรมีการสร้างบรรยากาศวิชาการที่เอื้อต่อการวิจัย เช่น มีแหล่งข้อมูลที่สืบค้นได้สะดวก มีฐานข้อมูลที่จำเป็น มีการส่งเสริมความรู้และประสบการณ์ โดยการนำเสนอผลงานวิจัยในการประชุมวิชาการต่างประเทศ มีการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาอันเกิดจากผลงานวิจัย โดยมหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการ ให้มีระบบแบ่งสิทธิประโยชน์ให้นักวิจัยเมื่อผลงานวิจัยสามารถนำไปดำเนินการเชิงธุรกิจได้ โดยเฉพาะควรมีการขยายฐานนักวิจัยให้กว้างขวางขึ้น โดยมีมาตรการจูงใจนักวิจัยรุ่นใหม่ เช่น จัดสรรเงินค่าตอบแทน หรือส่งเสริมให้รางวัล เมื่อสามารถตีพิมพ์เผยแพร่ผลงานวิจัยในวารสารนานาชาติ ซึ่งเป็นที่ยอมรับในวงวิชาการ เป็นต้น

4. การบริหารจัดการทั่วไป

การสร้างเครือข่ายนักวิจัย เป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างนักวิจัยในสาขาเดียวกัน หรือในสหวิทยาการ ซึ่งต้องเป็นไปในลักษณะที่กว้างขวางได้แก่ นักวิจัยในหน่วยงานต่างๆ ในสถาบันเดียวกัน หรือต่างสถาบัน หรือระหว่างหน่วยงานภาครัฐด้วยกัน หรือระหว่างภาครัฐและภาคเอกชน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเสริมแรงและเอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในลักษณะที่มีความยืดหยุ่นคล่องตัว เพื่อให้เกิดผลผลิตที่เพิ่มคุณค่า

การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและประชาชน ความร่วมมือนี้ควรเริ่มตั้งแต่การร่วมกันกำหนดหัวข้อการวิจัยที่เป็นปัญหาของภาคการผลิตและสังคม และเป็นความต้องการของประเทศ การสร้างองค์ความรู้ใหม่และเทคโนโลยีที่จะเพิ่มคุณค่าให้แก่ผลผลิตของประเทศ การมีส่วนร่วมของภาคเอกชนและสังคมในกระบวนการวิจัยที่เกี่ยวข้องจะทำให้ผลการวิจัยเป็นคำตอบที่มีการนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างคุณค่า

การสร้างความโปร่งใสในกระบวนการวิจัย โดยเฉพาะด้านการใช้จ่ายเงิน เพื่อให้สาธารณชนมีความมั่นใจว่าเงินภาษีที่นำไปใช้อุดหนุนการวิจัย มีการใช้จ่ายอย่างประหยัดตรงตามวัตถุประสงค์ และเกิดผลต่อส่วนรวมอย่างคุ้มค่า ส่วนในด้านการดำเนินการสามารถแสดงให้เห็นได้ว่า การดำเนินงานเป็นไปอย่างเหมาะสมตามจรรยาบรรณและจริยธรรมของการวิจัยที่ดี

นักบริหารจัดการงานวิจัย ควรปล่อยให้ นักวิจัยทุ่มเทความรู้ความสามารถและเวลาไปในกระบวนการทางวิชาการ นักบริหารจัดการงานวิจัยจะช่วยให้การบริหารด้านธุรการดำเนินไปด้วยความสะดวก ราบรื่น ส่งเสริมการทำงานของนักวิจัย ทำให้สร้างผลผลิตได้เต็มที่

5. การติดตามและการประเมิน องค์ประกอบของการจัดการด้านนี้มีการใช้น้อยในงานวิจัย การติดตาม

การดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ และเป็นระบบ มีส่วนส่งเสริมให้โครงการวิจัยมีอัตราความสำเร็จและสัมฤทธิ์ผลสูง การประเมินการวิจัยต้องทำหลายมิติและใช้ระบบวิเคราะห์ ได้แก่ ประเมินความสำเร็จ และการบรรลุเป้าหมายของโครงการ ประเมินคุณภาพของผลผลิต ประเมินความคุ้มค่าด้านเศรษฐกิจและการเงิน ประเมินสมรรถภาพการบริหาร ประเมินผลกระทบ (impact) ที่เกิดขึ้นต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง นิเวศวิทยา และวัฒนธรรมของประเทศ และประเมินการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์จริงตามความต้องการของภาครัฐและภาคการผลิต

บทบาทที่เพิ่มขึ้นของมหาวิทยาลัยในด้านการวิจัย

มหาวิทยาลัยในฐานะสถาบันอุดมศึกษามีบทบาทเพิ่มขึ้นอย่างมากในยุคที่ใช้ความรู้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ดังนั้นการวิจัยและพัฒนาในมหาวิทยาลัยต้องเชื่อมโยงกับสถาบันวิจัยและภาคเอกชน เพื่อสร้างและฝึกฝนบุคลากรให้มีประสบการณ์ในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และเพื่อให้ผลการวิจัยตอบสนองต่อความต้องการและช่วยแก้ปัญหาให้กับภาคเศรษฐกิจและสังคม การให้ห้องปฏิบัติการวิจัยของหน่วยงานภาครัฐร่วมผลิตบัณฑิตศึกษา เป็นการให้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ทบวงมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการหลายประการในการส่งเสริมให้มีการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ได้แก่

1. การส่งเสริมการจัดตั้งอุทยานวิทยาศาสตร์ (Science Park) ในมหาวิทยาลัย เริ่มในปีงบประมาณ 2532 โดยมีจุดมุ่งหมายให้มหาวิทยาลัยศึกษาวิเคราะห์ศักยภาพของตนเองในการนำองค์ความรู้ไปให้บริการแก่ภาคอุตสาหกรรม เพื่อเป็นศูนย์รวมบริการด้านการวิจัยและพัฒนาให้แก่ภาคอุตสาหกรรม โดยจัดระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพทั้งด้านการสอน การวิจัยและบริการวิชาการ เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินทางปัญญาของมหาวิทยาลัย

2. การอุดหนุนการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจซึ่งมุ่งผลในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนภาคเกษตรกรรม

3. การอุดหนุนการวิจัยรัฐร่วมเอกชนเชิงพาณิชย์ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างมหาวิทยาลัยกับภาคอุตสาหกรรม แต่ยังไม่เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม ในปี 2544 ได้เริ่มให้ทุนสนับสนุนโครงการวิจัยที่เน้นความต้องการของภาคอุตสาหกรรม และมหาวิทยาลัยสามารถนำองค์ความรู้ลงไปช่วยแก้ไขปัญหาได้ โดยมุ่งสนับสนุนการวิจัยในระยะยาว เพื่อสร้างขีดความสามารถของภาคอุตสาหกรรมในการพึ่งพาตนเองด้านเทคโนโลยี

4. การอุดหนุนการวิจัยแก้ไขปัญหาโรคเอดส์ได้เริ่มตั้งแต่ปีงบประมาณ 2536 จนถึงปัจจุบัน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นหน่วยงานหนึ่งที่เน้นให้การสนับสนุนโครงการวิจัยที่เป็นในลักษณะความร่วมมือ สหวิทยาการ และนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศ โดยเน้นกลไกการเชื่อมโยงระหว่างกัน หลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน

การจัดทำนโยบายวิจัยแห่งชาติ (National Research Policy Agenda)

เมื่อเดือนกรกฎาคม 2544 ทบวงมหาวิทยาลัยโดยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของรองนายกรัฐมนตรี (นายสุวิทย์ คุณกิตติ) ได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำนโยบายแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ทิศทาง แนวทาง มาตรการ และกลยุทธ์ที่จะพัฒนาส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัย รวมทั้งกำหนดนโยบายแห่งชาติ โดยส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยให้เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาและพัฒนาประเทศชาติได้ ส่งเสริมการทำงานวิจัยให้เป็นไปอย่างเป็นระบบ ไม่ซ้ำซ้อน มีคุณภาพ และเป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาของประเทศชาติ ตลอดจนตอบสนอง นโยบายของรัฐบาล โดยมีองค์ประกอบดังนี้ รองนายกรัฐมนตรี (นายสุวิทย์ คุณกิตติ) เป็นประธานกรรมการ รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เป็นรองประธานกรรมการ ปลัดทบวง

มหาวิทยาลัย ปลัดกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมหรือผู้แทน รองปลัดทบวงมหาวิทยาลัย (นายสุชาติ เมืองแก้ว) ประธานที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทยหรือผู้แทน นายกสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย หรือผู้แทน ผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยหรือผู้แทน ผู้อำนวยการสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีหรือผู้แทน ผู้อำนวยการสำนักงบประมาณหรือผู้แทน และประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ คือ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ประยูร

จินดาประดิษฐ์ ศาสตราจารย์เจตนา นาควัชระ ศาสตราจารย์ปรีดา วิบูลย์สวัสดิ์ ศาสตราจารย์ภิรมย์ กมลรัตนกุล ศาสตราจารย์นักสิทธิ์ คูวัฒนชัย นายอุทัย ดุลยเกษม และนายชำนาญ ห่อวิจิตร เป็นกรรมการ คณะกรรมการชุดนี้ได้แต่งตั้งคณะทำงานยกร่างนโยบาย วิจัยแห่งชาติ โดยมี ศาสตราจารย์วิจารณ์ พานิช เป็นประธานและกำหนดให้เป็นภารกิจที่มีความจำเป็นต้องเร่งดำเนินการโดยเร็ว ■

ประมวลภาพภารกิจผู้บริหาร

นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ชมนิทรรศการปฏิรูปการศึกษา ก้าวหน้าสู่ปีที่ 3 โดยมีผลงานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาในส่วนของทบวงมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยในสังกัดเข้าร่วมแสดงผลงาน ณ ศูนย์การประชุมแห่งชาติสิริกิติ์

นายวิทยา ภูมิเหล่าแจ้ง เลขานุการรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัยได้ไปตรวจเยี่ยมสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ จังหวัดสงขลา เมื่อเร็วๆ นี้ เพื่อรับฟังความก้าวหน้าในการดำเนินงาน ตลอดจนปัญหาอุปสรรคต่างๆ เพื่อจะได้ร่วมกันหาทางแก้ไข โดยเฉพาะปัญหาด้านงบประมาณ ซึ่งได้รับน้อยมาก และเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถาบันเป็นอย่างมาก โดยมี รองศาสตราจารย์ปรีชา ทิชนพงศ์ ผู้อำนวยการสถาบันทักษิณคดีศึกษา เป็นผู้บรรยายสรุป

นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย พร้อมด้วย น.พ.มรกต กรเกษม รองประธานกรรมการมูลนิธิ โอสสสกร่วมมอบทุนการศึกษาโอสสสกา ประจำปี 2544 จำนวน 25 ทุน รวมเป็นเงิน 690,000 บาท แก่นิสิตนักศึกษา คณะแพทยศาสตร์และเภสัชศาสตร์ จากสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ ณ ห้องศูนย์สารสนเทศ ทบวงมหาวิทยาลัย

สถาบันทักษิณคดีศึกษา จัดตั้งขึ้นด้วยแนวคิดและความเชื่อพื้นฐานที่ว่าสังคมและประเทศชาติจะเจริญกว่าคุณภาพของประชากรไม่ได้ และระดับคุณภาพของประชากรมีอิทธิพลของวัฒนธรรมพื้นบ้านเป็นตัวกำหนด ไม่ว่าจะเป็นพฤติกรรมค่านิยมชีวิตทัศน์และโลกทัศน์ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ดังนั้นการแก้ปัญหาและการพัฒนาสังคม จึงจำเป็นต้องศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้าน แล้วเลือกเฟ้นเอามาใช้พัฒนาคุณภาพของประชากรอย่างถูกต้องและเหมาะสม

◀ นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ในฐานะรองประธานคณะกรรมการจัดสร้างอนุสรณ์สถานวีรชนประชาธิปไตย พร้อมด้วยแกนนำนักศึกษาสมัย 14 ตุลา ร่วมตรวจงานก่อสร้างความคืบหน้า และคาดว่าจะเสร็จภายในเดือนสิงหาคมนี้ ณ บริเวณสี่แยกคอกวัว ถ.ราชดำเนิน

นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย พร้อมด้วย Mr.J.M.Spellings ประธานกรรมการและกรรมการผู้จัดการ บริษัท เอสซี (ประเทศ-ไทย) จำกัด (มหาชน) ร่วมมอบทุนการศึกษาเอสซี สมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี แก่ นักศึกษา พร้อมทั้งได้มอบเงินสนับสนุนสมทบกองทุนการศึกษาเอสซีฯ ต่อรัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เป็นจำนวนเงิน 400,000 บาท เพื่อให้ทบวงมหาวิทยาลัยเป็นผู้จัดสรรทุนต่อไป

นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนาทางวิชาการและบรรยายพิเศษ เรื่อง การปฏิรูปการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา : ทิศนะและมุมมองของผู้ใช้บัณฑิต โดยมีนายสุชาติ เมืองแก้ว รองปลัดทบวงฯ นายอมเรศ ศิลลาอ่อน นายณรงค์ โชควัฒนา และนายนิพนธ์ สุรพงษ์รักเจริญ ร่วมอภิปรายเพื่อระดมความคิดเห็นมุ่งสู่เป้าหมายคุณภาพของบัณฑิตไทย ณ โรงแรมมิราเคิล แกรนด์ คอนเวนชั่น กรุงเทพฯ

เข้าพบเพื่อหารือ

นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ให้คณะทูตออสเตรียพร้อมคณะ เข้าพบเพื่อหารือความร่วมมือทางวิชาการในระดับอุดมศึกษาของไทยกับออสเตรีย ณ ทบวงมหาวิทยาลัย เมื่อเร็วๆ นี้

นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย เป็นประธานในพิธีเปิดการแข่งขันกรีฑาและกีฬาพื้นบ้าน(เมืองคอนเกมส์) ประจำปี 2544 โดยมีนายสวัสดิ์ กฤตริชตน์นัต ผู้ว่าราชการจังหวัดนครศรีธรรมราช พร้อมด้วยข้าราชการ พ่อค้า ประชาชน ให้การต้อนรับและเข้าร่วมงานกีฬาในครั้งนี้เป็นจำนวนมาก

นายสุธรรม แสงประทุม รัฐมนตรีว่าการทบวงมหาวิทยาลัย ร.ต.อ.ประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พร้อมด้วยนายจำลอง ครุฑขุนทด รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ร่วมลงบันทึกความเข้าใจโครงการจังหวัดทดลอง การบริหารจังหวัดแบบบูรณาการฯ โดยในส่วนของทบวงฯ และกระทรวงศึกษาธิการ จะดูแลด้านการวิจัยประเมินผลการบริหารจังหวัดแบบบูรณาการฯ และได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยและสถาบันที่อยู่ในเขตจังหวัดที่นำร่อง

.....ติดตามข่าวสารด้านการอุดมศึกษาได้จาก.....

อนุสารอุดมศึกษา

จดหมายข่าวรายสัปดาห์

เอกสารเผยแพร่รายเดือน นำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับการอุดมศึกษาไทย

เสนอข่าวสารและความเคลื่อนไหวในแวดวงอุดมศึกษา ข่าวสารเกี่ยวกับภารกิจของทบวงมหาวิทยาลัย และสถาบันอุดมศึกษาในสังกัด

ดำเนินงานโดย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย

E-mail : intcoop@mua.go.th

URL : www.mua.go.th

ทบวงมหาวิทยาลัย

328 ถนนศรีอยุธยา

พญาไท กรุงเทพฯ 10400

ชื่อ.....

ที่อยู่.....

ชำระค่าฝากส่งเป็นรายเดือน
ใบอนุญาตที่ 2/2529
ไปรษณีย์ทลานหลวง

(นางเครือวัลย์ แยมปรางค์)
หัวหน้าฝ่ายสารบรรณ